

ЗАДОРОЖНАВіра Валеріївна
Versavi_1@ukr.netстудент, Університет митної
справи та фінансів

УДК 369.04

**СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ ЯК
ВИРІШАЛЬНА ЛАНКА СИСТЕМИ
СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ
НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ**
**SOCIAL INSURANCE AS A CRITICAL
PART OF THE SYSTEM OF SOCIAL
PROTECTION UKRAINE**
ЗАВОЛОКАЛариса Олександрівна
13-11-1956@mail.ruстарший викладач кафедри
Фінансів суб'єктів господа-
рвання та страхування,
Університет митної справи та
фінансів

У статті представлено теоретичні аспекти соціального страхування, що, виходячи з логіки дослідження, виражають здатність держави за допомогою спеціально створених колективних страхових фондів задовольняти потреби платників страхових внесків та отримувачів допомоги з урахуванням приватних та суспільних інтересів.

В статье представлены теоретические аспекты социального страхования, что, исходя из логики исследования, выражают способность государства с помощью специально созданных коллективных страховых фондов удовлетворять потребности плательщиков страховых взносов и получателей помощи с учетом частных и общественных интересов.

The article presents the theoretical aspects of social insurance, based on the logic of the study, expressing the government's ability by using specially created collective insurance funds to meet the needs of payers of insurance premiums and recipients on the basis of private and public interests.

Ключові слова: соціальне страхування, соціальний захист, соціальна справедливість, колективні фонди

Ключевые слова: социальное страхование, социальная защита, социальная справедливость, коллективные фонды

Keywords: social security, social protection, social justice, collective funds

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

З набуттям Україною незалежності, країна взяла напрямок на побудову економічно розвиненої держави з ринковою економікою. На жаль, усі нововведення у нашій країні протягом останніх двох десятиліть не вирішували питань соціальної сфери, а навпаки, призвели до зниження економічного та соціального стану громадян, підвищення рівня соціальних ризиків, появи додаткової кількості незахищеного населення. У таких умовах важливим залишається надання державою гідного соціального захисту населення, який частково забезпечується фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання

Проблематика державного соціального страхування, у тому числі функціонування фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, досліджувалася такими вітчизняними та іноземними науковцями: В. Роїком, П. Пелчом, М. Свенчіцьким, В. Фильєвом, Н. Внуковою, Л. Клівіденко, Е. Лібановою, В. Куценко, С. Юрієм, О. Васи-

ликом, С. Осадцем, Н. Зеленко, Л. Стожок, В. Плисою, О. Палій, І. Ткачуком, Б. Надточієм, І. Гнібіденком, А. Вольською, В. Безуглою та ін. Їх напрацювання внесли вагомий внесок у розгляд даного питання. Разом з тим, недослідженими залишаються окремі теоретичні та практичні питання у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування як елементу системи соціального захисту населення України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Обґрунтована система загальнообов'язкового державного соціального страхування – одна з передумов забезпечення соціальної справедливості на державному рівні. Основними завданнями соціального страхування є: формування грошових коштів на покриття витрат непрацездатних осіб та скорочення розриву у рівні матеріального забезпечення непрацюючих і працюючих громадян. З огляду на особливу важливість соціального страхування у багатьох державах створені системи обов'язкового державного соціального страхування, що забезпечують соціальний захист населення.

У науковій літературі термін "соціальне страхування" вживається разом або поряд з такими

поняттями, як "соціальна справедливість", "соціальне забезпечення", "соціальний захист" та ін. Проблема їхнього застосування полягає в тому, що досі не розроблено єдиного підходу до визначення етимологічного значення і змісту цих понять. Так, укладачі тлумачного словника української мови трактують терміни "захист" та "забезпечення" як дію, наділяючи поняття "соціальне забезпечення" і "соціальний захист" ідентичним змістом [1]. Слово "соціальний" вказує, що об'єктом досліджень у будь-якому разі є сфера суспільних відносин, тобто дискусії про доцільність вживання тих чи інших понять ведуть вчені правових, філософських та економічних наук. Таким чином, зміст одного і того самого терміна залежно від сфери наукових інтересів дослідника буде різний. На нашу думку, ця багатозначність й породжує існуючі розбіжності. Вважаємо, що з'ясувати суть понять "соціальне страхування", "соціальне забезпечення" та "соціальний захист" і встановити співвідношення між ними, можна через розкриття їх економічного змісту.

Розглянемо економічну суть терміна "соціальний захист", здійснивши дослідження, чи для всіх типів

економічних систем він характерний, адже доволі часто науковці стверджують, що таке явище властиве лише ринковій економіці. Погляди вчених-економістів у цьому питанні можна розподілити за критерієм існування або відсутності потреби в соціальному захисті. На нашу думку, доцільно виокремити школи лібералізму (класична, неокласична течія, марженалізм, монетаризм) та дирижизму (кейнсіанство, неокейнсіанство), представники яких ставлять під сумнів потребу державного втручання у сфері економічного й соціального життя суспільства. З іншого боку, існують школи марксизму і неолібералізму (змішана держава, держава суспільного добробуту), дослідники яких, навпаки, вважають процеси втручання держави у соціальну сферу не лише необхідними, а й бажаними. Суттєва різниця між ними полягає в тому, що в умовах реалізації політики марксизму існування соціального страхування є більш декларативним, а в умовах побудови соціально орієнтованої (змішаної) держави, навпаки, страхуванню відводиться основна роль (рис. 1).

Рис. 1. Групування економічних шкіл за поглядами щодо потреби в соціальному захисті та соціальному страхуванні

Зазначимо, що складовими системи соціального захисту є соціальна допомога, соціальна підтримка, соціальне забезпечення та соціальне страхування. З економічної точки зору, соціальне страхування виступає як інститут соціального захисту, а соціальної – це форма соціального захисту, яка дозволяє у випадку настання соціальних ризиків зберегти необхідні стандарти рівня і якості життя. Соціальне страхування у нашій країні забезпечують цільові страхові фонди, а саме:

- Пенсійний фонд України;
- Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;

- Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;

- Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням [2], які мають надавати застрахованим особам матеріальне забезпечення і соціальні послуги при настанні страхових випадків [3].

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ), що є складовою частиною власних доходів Пенсійного фонду України (ПФУ), був запроваджений у результаті прийняття 8 липня 2010 року Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне

соціальне страхування» [4], який вступив у дію з 1 січня 2011 року. Запровадження ЄСВ призвело до суттєвого збільшення власних надходжень всіх фондів загальнообов'язкового державного соціаль-

ного страхування, у тому 291 числі Пенсійного фонду України. Проте, незважаючи на це, бюджет ПФУ і досі залишається дефіцитним (рис.2).

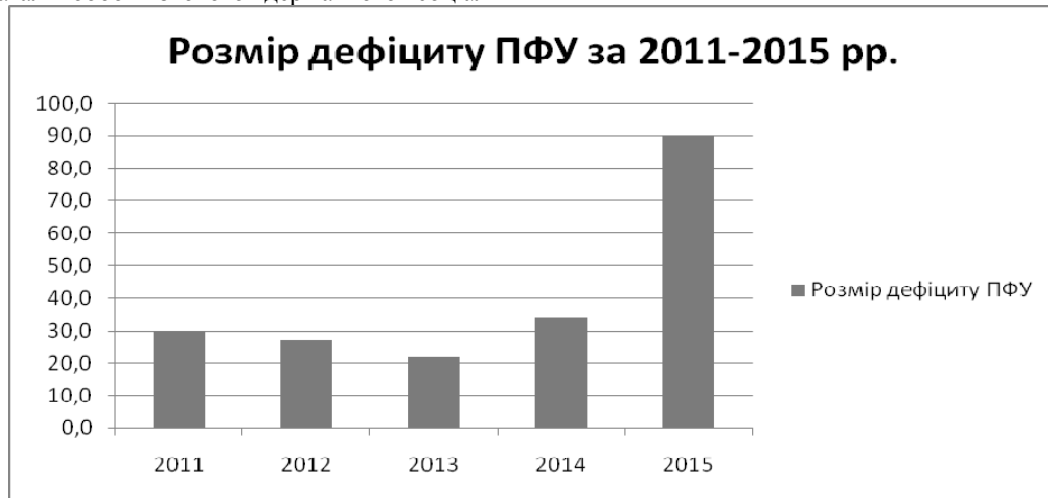

Рис. 2. Аналіз динаміки дефіциту Пенсійного фонду України у період з 2011 по 2015 роки

Для того, щоб вирішити проблему дефіциту бюджету Пенсійного фонду України та зменшити навантаження на Державний бюджет України, необхідно було знайти додаткове джерело наповнення доходів ПФУ.

Згідно із Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням» виплата допомоги по вагітності та пологах здійснюється за рахунок коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням [5], які до 2013 р. формувалися шляхом розподілу з рахунку ПФУ, а з січня 2013 р. – з рахунку органу доходів та зборів.

Тепер при сплаті єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на рахунок органу доходів та зборів, в залежно від типу платника ця сума розподіляється у відсотковому відношенні до кожного фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування та ПФУ.

Для забезпечення стабільності розвитку загальнообов'язкового державного соціального страхування необхідно:

- 1) забезпечити внесення змін до законодавства щодо розвитку ЗДСС у частині запровадження Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України;
- 2) здійснювати постійний моніторинг та аналіз показників ефективного використання коштів Фонду ЗДСС для удосконалення його діяльності;
- 3) запровадити практику проведення періодичних актуарних прогнозних розрахунків фінансового стану фонду;
- 4) оприлюднювати інформацію щодо видатків на адміністративно-господарські витрати фонду, у тому числі щодо розмірів винагород посадових осіб;

5) оприлюднювати інформацію про результати перевірок діяльності фонду (на офіційному веб-сайті фонду) [6];

6) адаптувати законодавство України у сфері ЗДСС до законодавства Європейського Союзу;

7) розробити концептуальні підходи щодо запровадження обов'язкового медичного страхування;

8) подальший розвиток пенсійної системи України і, зокрема, запровадження накопичувальної;

9) забезпечити прозорість фінансових потоків для суб'єктів системи загальнообов'язкового державного соціального страхування;

10) удосконалити порядок здійснення Фондом ЗДСС розслідувань обставин настання сумнівних страхових випадків.

ВИСНОВКИ

В Україні мають бути створені відповідні умови для досягнення соціальної справедливості та зниження рівня бідності, дієвим засобом вирішення цього питання є соціальне страхування. Проведення комплексних реформ у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування дасть змогу створити відповідні умови для підвищення матеріального забезпечення суспільства на рівні сучасних стандартів, задоволення його культурних потреб, гарантування особистої безпеки кожного громадянина.

Якісним вирішенням даного питання є внесення змін до стратегічного плану розвитку "Україна-2020" саме щодо соціального страхування, адже це дасть змогу підкреслити важливість та необхідність страхування як способу соціального захисту населення України.

Перспективою подальших досліджень є визначення форм та методів проведення фінансового забезпечення соціального страхування як складової системи соціального захисту населення України в умовах ринкової економіки.

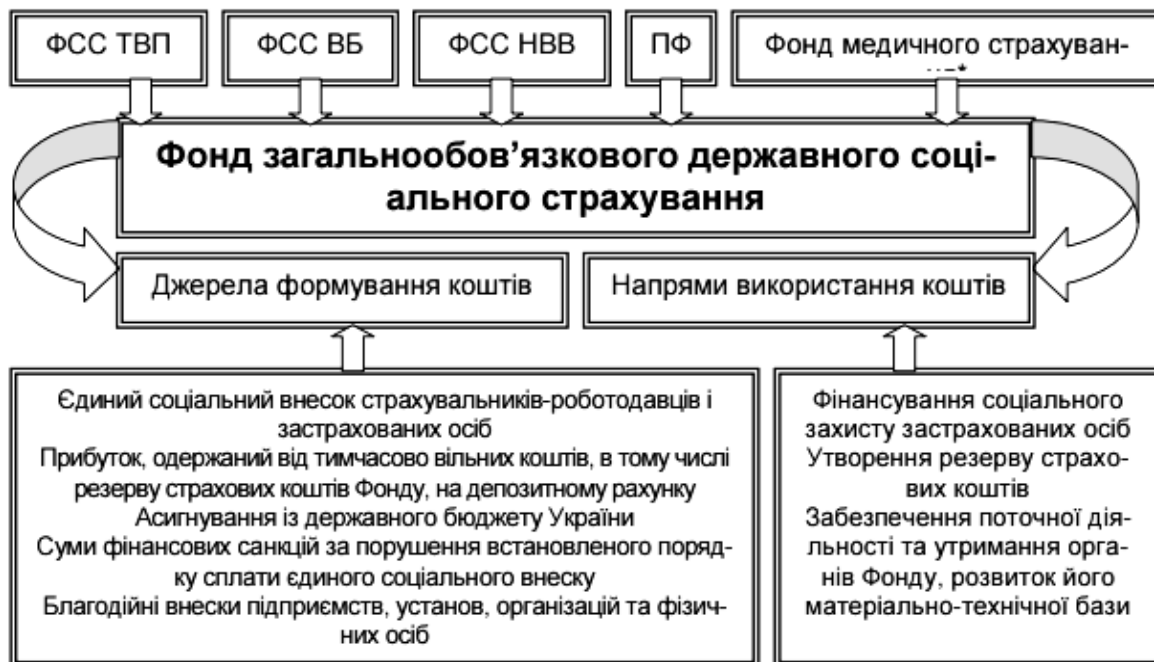

Рис. 3. Модель функціонування Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [упоряд. В.Т. Бусел]. – К.: Перун, 2007. – 1736 с.
2. Закон України «Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 14.01.1998, № 16/98-ВР [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>.
3. Стожок Л.Г. Соціальне страхування як інструмент управління соціальними ризиками / Л.Г. Стожок // Економіка. Фінанси. Право. – 2012. – № 1-2. – С. 35–39.
4. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне

страхування» від 08.07.2010, № 2464-VI, зі змінами та доповненнями [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.

5. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням» від 18.01.2001 № 2240-III, зі змінами та доповненнями [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2240-14>.

6. Аналітична записка «Щодо оптимізації системи загальнообов'язкового державного соціального страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1171/>